

REISZ T. CSABA

Emlékezés Gánóczy Sándor kataszteri főmérnökre halálának 80. évfordulója alkalmából

80 évvel ezelőtt, 1938. augusztus 9-én életének 77. évében hunyt el Gánóczy Sándor, a magyar kataszteri felmérés egyik szerény, de munkáját kitűnően – és hazafisággal – végző tisztviselője. A kerek évforduló alkalmat teremt arra, hogy alakját személyiségének sokoldalúságával idézzük fel, ezért bemutatjuk szépirodalmi és képzőművészeti tevékenységét. Gánóczy alapos életrajzát a *Catastrum* már korábban közreadta, a családi háttér és a szakmai életút felidézése a korábbi kutatások eredményein alapul.¹

Családi háttér

A református Gánóczy család Abaújszántón élt a 18. században. Gánóczy János és Bütösi (Oláh) Erzsébet házasságában öt gyermek született, de csak ketten éltek meg a felnőttkort. Egyikük, az 1804-ben született János Szabó Katalint vette feleségül, gyermekeik voltak János (1830–1874) és Erzsébet.

A legifjabb Gánóczy János 1860 őszén feleségül vette az erősen katolikus, gnézdai szász Themagh Johannát, házasságukban három fiúgyermek született, legidősebbjük volt Gyula Sándor (1861. szeptember 10.). Az apa Kassa városi szeszellenőr volt, és mint ilyen a város szélén a Kálvária utca 13. számú vámházban lakott a családjával.

Gánóczy Sándor 1898-ban házasodott össze a szudétanémet gyökerű Rössler Máriával (1871–1945), aki Rössler Pál háromszögelő mérnök húga volt. Egyetlen gyermekük, János Antal Sándor (1900–1977) Tardos Krenner Viktor festőművész lányát, Krenner Amáliát

(1898–1974) vette feleségül, és házasságukban három, ma is élő gyermek született: Mária (*1927), Sándor (*1928) és József (*1936). Gánóczy 1925-ben nyugállományba vonult és Pozsonypüspökiben bérelt házat, ahol élete végéig élt, ezen a településen helyezték végső nyugalomra.²

Kataszteri pályafutás

Az ifjú Sándor a kassai főreáltanodában végezte középiskolai tanulmányait, 1879-ben érettségizett. A következő tanévben a budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi ka-

1 REISZ T. CSABA: Gánóczy Sándor (1861–1938) emlékezete. *Catastrum*, 2. (2015) 2:38–49. (= REISZ, 2015), ebben a korábbi szakirodalommal.

2 GÁNÓCZY JÓZSEF: Gánóczy Sándor síremléke Pozsonypüspökiben. *Catastrum*, 3. (2016) 2:60–64.

rán tanult rendkívüli hallgatóként, de gyenge fizikumja miatt tanulmányait abbahagyta és ugyanez okból katonának sem vitték el. A családi emlékezet szerint az egyetemen Alexander Bernát előadását is hallgatta, aki őt kitűnőnek és nagyon szorgalmasnak minősítette a már sajnos elveszett leckekönyvében. Sándor hazaköltözött édesanyjához Kassára és munkába állt, előbb a pénzügyigazgatóságnál, majd a távírdaigazgatóságnál volt napidíjas, később egy közjegyző mellett dolgozott, és közben kitartóan keresett valami tartósabb egzisztenciát jelentő foglalkozást.

Gánóczy kataszteri karrierje 1882. március 30-án kezdődött, ekkor lett ideiglenes műszaki díjnok az egri 1. felmérési felügyelőségen. Szépen haladt előre a ranglétrán, 1883. március 29-től felmérési növendékként véglegesítették, még aznap letette hivatali esküjét, és ez időtől

fogva a kataszteri felmérés tisztviselői karába tartozott. 1886. május 1-jétől mérnöksegéd, 1889. május 1-jétől segédmérnök volt, és egészen 1894. július 31-ig dolgozott az 1. felmérési felügyelőség kötelékében, ekkor mérnökként áthelyezték a 2. felmérési felügyelőséghez Szatmárba.

A mérnököt kilenc hónap múltán – egyelőre csak ideiglenesen – a Pénzügyminisztériumba Budapestre vezényelték, majd 1897 tavaszán ténylegesen is oda helyezték át a kataszteri ügyosztályra, ahol mérnökként, főmérnökként, majd felmérési felügyelőként dolgozott, összesen majdnem 12 éven át.

Gánóczy szakmai pályafutásának utolsó állomáshelye a pozsonyi kataszteri térképtár volt, ahol 1908 októberétől – a Trianont követő impériumváltás idején elszünetelt rövid távollétet leszámítva – 1925-ig dolgozott.

Szakmai tevékenységének jelentős eleme volt szerkesztői munkája. 1900 tavaszától előbb főmunkatársa lett az 1892 óta megjelenő *Kataszteri Közlönynek*, majd 1903–1918 között felelős szerkesztője, kiadója, vagyona a lapra fordító tulajdonosa. Török Ferenc segédmérnökkel együtt 1898-ban összeállította a kataszteri szolgálatra vonatkozó jogszabályok gyűjteményét, ezeket később több év hasonló gyűjteménye követte.³ Gánóczynak ugyancsak a *Kataszteri Közlönyhöz* kapcsolódó kiadványa volt a *Kataszteri Közlöny Zsebnaptára*

3 Az országos kataszteri felmérés ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye 1870. évtől 1897. év végéig. Összeáll.: GÁNÓCZY SÁNDOR – TÖRÖK FERENC. Bp., 1898. Az országos kataszteri felmérés ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye. II. köt. Összeáll.: GÁNÓCZY SÁNDOR–TÖRÖK FERENC. Bp., 1899. Az 1899. évi rendeleteket az 1900. évi *Kataszteri Közlöny* 2–4. számainak, az 1900. évi rendeleteket az 1901. évi *Kataszteri Közlöny* 1., 5. és 10. számainak, az 1901. évi rendeleteket az 1902. évi *Kataszteri Közlöny* az 5. számának mellékleteként adták közre. Az országos kataszteri felmérés ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye az 1902. évről. Összeáll.: GÁNÓCZY SÁNDOR. Bp., 1903. Az országos kataszteri felmérés ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye az 1903. évről. Összeáll.: GÁNÓCZY SÁNDOR. Bp., 1904. Az országos kataszteri felmérés ügykörére vonatkozó rendeletek gyűjteménye 1905. [1904!] évről. Összeáll.: GÁNÓCZY SÁNDOR. Bp., 1905.

(1896–1904), majd ettől különváltan készítette a *Geodéziai Zsebnaptár* (1905–1906, 1909) köteteit.⁴

Kutyahistóriák

Gánóczy Sándor szépirodalmi igényű munkákat is írt. A kataszteri életből vett 100 adomát adott közre Secans álnév alatt 1902-ben.⁵

Pozsonyban a Toldi Irodalmi Kör tagja volt, többször írt a *Híradó* és az *Új Auróra* című irodalmi lapokba. Élete alkonyán, már nyugdíjasként 1933-ban *Kutyahistóriák* címmel megírta – sajnos csak részeiben, három külön történetként elkészült – visszaemlékezéseit. Az elbeszélések látszólag a kutyákkal való találkozásait elevenítik fel, de valójában a soknyelvű Kassa népi gyógyászati hiedelmeinek (I.), a kataszteri felmérésben megtapasztalt alföldi paraszti drámának (II.) vagy az egri felmérési felügyelőségénél töltött víg napoknak és egy másik paraszti drámának (III.) állít emléket érzékeny irodalmi stílussal.

A *Kutyahistóriák* nehezen olvasható kézírását az unoka, Gánóczy Mária másolta át, a szöveget Reisz T. Csaba rendezte sajtó alá és – Török Enikő segítségével – látta el a szükséges mértékű jegyzetekkel. A jegyzetekben elsősorban az említett személyek azonosítását végeztük el, főképpen annak bizonyítására, hogy évtizedek távlatából is mennyire pontosan emlékezett a szerző az egyes alakokra. A *Kutyahistóriák* majdnem teljes szövegét adjuk közre, csak egy elméleti fejtegetést hagytunk ki – ennek helyét jelöltük. Meghagytuk ugyanakkor a szerzőnek a trianoni veszteség felett érzett keserű és felelősöket nevesítő sorait, mert ezek a két világháború közötti korszakban a hatá-

ron túlra került keresztény középosztálybeliek gondolkodásának egyik elemét tükrözik.

A forrás közreadásakor a mai helyesírási és központosítási szabályok betartására, valamint a szerző egyéni szóhasználatának megőrzésére törekedtünk.

Tollrajzok

Gánóczy Sándor a kataszteri felmérésnél töltött évei során szenvedélyesen fényképezett, maga hívta elő a képeket, e cikkben párat közlünk ezekből. 1912-ben hosszabb hajútat tett meg családjával az Elbán, hogy a szudéta vidéken meglátogassák apósa, Rössler Anton szülőföldjét, ez alkalommal is több felvételt készített. 73 éves korától, 1934-től egészen 1938 májusáig finom és aprólékos tollrajzokat készített, vagy a természet után, vagy – például az általa 1912-ben készített – fénykép alapján, esetenként a saját fantáziája szerint. Többször a neki tetsző képeket áttette tusrajzba, hátlapon megadva az eredeti szerző nevét vagy a forrását. Tollrajzai közül 54 az unokák tulajdonában megmaradt, ezek legjellemzőbb darabjaiból közlünk most egy csokorra valót.⁶

4 A zsebnaptárakra I. REISZ T. CSABA: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Címtárak, hivatalos közlönyök, adatbázisok. *Catastrum*, 5. (2018) 1:15–25.

5 [GÁNÓCZY SÁNDOR:] SECANS: *Adomák. Alakok, apróbb történetek, tréfák, furcsaságok a kataszteri felmérés köréből*. Bp., 1902. Ehhez I. SCHMIDT ANIKÓ: A mérnök mint elbeszélő. Sci-fi és adomagyűjtemény a kataszteri mérnökök tollából. *Catastrum*, 2. (2015) 4:31–38.

6 Azokat a rajzokat, amelyeket a korábbi életrajzban (REISZ, 2015) közreadtunk, ezúttal nem közöljük.